ויאמר לו עבדי אתה כופין את רבו שני ועושה אותו בן חורין וכותב עבד שטר על דמיו רשב״ג אומר אין העבד כותב [א]אלא משחרר כותב במאי קא מיפלגי (א)במזיק שיעבודו של חבירו קא מיפלגי דמר סבר [ב]חייב ומ״ס פטור איתמר נמי המזיק שיעבודו של חבירו באנו למחלוקת רבן שמעון ב״ג ורבנן עולא אמר מי שיחררו רבו שני שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות אלא מפני תיקון העולם שהרי יצא עליו שם בן חורין כופין את רבו ראשון ועושה אותו בן חורין וכותב (א) שטר על דמיו רשב״ג אומר אינו כותב אלא משחרר כותב במאי קמיפלגי [ב]בהיזק שאינו ניכר קמיפלגי מ״ס שמיה היזק ומר סבר לא שמיה היזק עולא מ״ט לא אמר כרב אמר לך שני רבו קרית ליה ורב מ״ט לא אמר כעולא אמר לך שני משחרר קרית ליה [ג]איתמר העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר °אמי שפיר נאה א״ר יוחנן אינו גובה משאר נכסים ואבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן בר יצחק משום דאמי שפיר נאה הוא אומר שמעתא דלא שפירן תתרגם שמעתיה דא״ל לא יהא לך פרעון אלא מזו תניא נמי הכי [ג]העושה שדהו אפותיקי לאחר ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזו אינו גובה משאר נכסים תניא אידך [ד]העושה שדהו אפותיקי לבע״ח ולכתובת אשה גובין משאר נכסים רשב״ג אומר בעל חוב גובה משאר נכסים אשה אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין: **מתני׳** [ד]מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד דברי ב״ה ב״ש אומרים תקנתם את רבו ואת עצמו לא תקנתם [ה]לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין

בת

ויאמר לו עבדי אתה. ויוציא לעז °על בניו: **אלא המשחרר כותב.** שטר לבעל חובו על דמיו הואיל והזיק שעבודו ישלם לו: **אין העבד חייב כלום במצות.** הנוהגות בבני חורין יותר מבעבדים שלא היה קנוי לו ולא יכול לשחררו: **על דמיו.** העודפים על החוב: **אינו כותב.** אין עבד כותב לו שום שטר דמאי עבד ליה איהו לא גרם ליה ולא מידי: **אלא משחרר כותב.** לו שטר על העודף: **היזק שאינו ניכר שמיה היזק.** ולתנא קמא לא שמיה היזק לפיכך אין לנו לחייב את המשחרר אלא העבד לפי הנאתו מן השחרור: **שני רבו קרית ליה.** תנא דמתני׳ בתמיה דקתני כופין את רבו ומוקמת לה ברבו שני: **משחרר קרית ליה.** מי הוי שחרורו שחרור: **ושטפה נהר.** ושוב כל השדה וגוף הקרקע מקולקל שהמים צפין עוד לעולם עליה: **שפיר נאה.** כך כינויו: **לא יהא לך פרעון כו׳.** אבל אמר לו אם לא פרעתיך גבה מזו לא קמה ליה ברשותיה ולאו אדעתא דידה לחודה אוזפיה ואינו חייב באחריותה וגובה משאר נכסים: **גובין משאר נכסים.** כלומר אם ירצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר: **אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין.** כלומר דווקא הטילה אחריות כתובתה על שדה זו וע״מ כן נשאת ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזור מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד: **מתני׳ מי שחציו עבד כו׳.** כגון שהיו ב׳ אחין או ב׳ שותפין ושחרר א׳ את חלקו: **תקנתם את רבו.** שאינו חסר כלום: **לישא שפחה אינו יכול.** מפני צד חירות שבו:

בת

דאילו לדידיה שרי כיון דאין מתכוין אלא להפקיע שיעבודא אבל היכא דמיתסר אכולי עלמא כגון מיתנא והקדש דקדושת הגוף לא אלמוה לשיעבודיה [א] וא״ת ולאביי דאמר בפ׳ כל שעה (פסחים דף לא.) דלמפרע הוא גובה היכי משני למתני׳ דהכא [ב] דכדרבא לא מצי לשנויי דאביי לית ליה דמפקיע מידי שעבוד כיון דסבר דלמפרע הוא גובה [ג] וכעולא נמי לא מצי לשנויי דקאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום במצות ולאביי דאמר למפרע הוא גובה אמרינן [ד] דשפיר אקדיש ושפיר זבין ואפי׳ העבד שוה יותר מן החוב לכל הפחות חלקו משוחרר וי״ל דאביי מפרש כעולא וכגון דרוצה הלוה לסלקו בזוזי [ה] וא״ת ואצטלא דפרסוה אמיתנא אמאי קנייה מיתנא הא אין יכולין לסלקה בזוזי דהדין עמה א״כ מודה רבא התם דלמפרע הוא גובה דבפ׳ כל שעה (שם דף לא.) מפרש טעמא דרבא כיון דאילו הוה ליה זוזי הוה מסליק ליה בזוזי אשתכח דהשתא הוא דקא קני וי״ל דמכל מקום כיון דמשתמשין באצטלא לעשות בו כל חפצם ואם מכרוה לא טרפה מלקוחות ומסלקו לה בזוזי אמרינן מכאן ולהבא הוא גובה: **במזיק** שעבודו של חבירו קמיפלגי. וכגון דא״ל אין לך פרעון אלא מזה דלא גבי משאר נכסים דאי לאו הכי אמאי פטור הרי עדיין חייב לו חובו והא דלא מוקי פלוגתייהו בדינא דגרמי משום דאפי׳ מאן דפטר בדינא דגרמי אפשר דמחייב במזיק שעבוד חברו כדמוכח בפ׳ המניח (ב״ק דף לג:)[ו]: **בהיזק** שאינו ניכר קמיפלגי. לרב דמוקי לה בשחררו רבו ראשון חשיב שפיר היזק ניכר אבל שחרור דרבו שני דלא הוי אלא מדרבנן חשיב היזק שאינו ניכר וצ״ל דהאי היזק שאינו ניכר חשיב ניכר טפי מההוא דפ׳ הניזקין (לקמן דף נג.) דהתם קי״ל דלא שמיה היזק והכא קיי״ל כרשב״ג דמשנתנו דשמיה היזק: **גובין** משאר נכסים. כלומר אם רצה מוכר את אלו והן גובין מן השאר: **אשה** אינה גובה משאר נכסים לפי שאין דרכה לחזור אחר בתי דינין. פי׳ בקונט׳ דווקא הטילה אחריות על שדה זו וע״מ כן ניסת ולא שיהיו כל נכסיו אחראין לה ולא תדע על איזה לחזור מי קנה ראשון ומי אחרון ותצטרך לדון עם כל אחד ואחד ונראה דאם מכר מכרו בטל לגמרי דאפילו בעל עצמו שמכר יכול לחזור ולבטל המכירה דהכי אמרינן ביבמות בפ׳ אלמנה (דף סו:) גבי מכנסת שום לבעלה[ז] דתניא מכרו שייהס לפרנסה זה היה מעשה לפני רשב״ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות ופי׳ שם בקונט׳ מכרו שייהס או זה או זה דאם מכר הבעל האשה מוציאה ואם מכרה האשה הבעל מוציא ה) ור״ת פי׳ דאפילו אם מוכר הבעל הוא עצמו מוציא דתקון רבנן שלא יתקיים המקח כלל ובטל לאלתר שלא תטרח האשה לטרוף מהם דרשב״ג לטעמיה דאמר הכא שאין דרכה של אשה לחזור אחר בתי דינים ולא דמי לשאר נכסים של בעל שהמקח קיים עד שתבא האשה ותטרוף דהתם אין כתובתה מיוחדת עליהן יותר משאר נכסים ואי איכא בני חרי לא גביא ממשעבדי אבל הכא אפילו איכא בני חרי יכולה היא לומר לא שקילנא אלא הני שנתייחדו לי על כן הפקיעו חכמים כח המוכר לאלתר שלא תהא צריכה לחזור אחר בתי דינין וכן מוכח בירושלמי (יבמות פ״ז ה״א) דפליג ר׳ יוחנן ור״א בנכסי צאן ברזל ר׳ יוחנן אמר מכרו אינן מכורין א״ל ר״א אוכלין בתרומה מכחו ואת אמרת אינן מכורין והדר קאמר במאי פליגון במכרן לעולם או במכרן לשעה ומסיק דאתיא דר״א כרבנן דאמרי הכא גובין משאר נכסים ור׳ יוחנן כרשב״ג הוי כשמכרן לשעה אינון קיימין אבל מכרן לעולם דברי הכל אינן ו) קיימין ומתיישב בהך פי׳ הקונטרס דהאשה שנפלו (כתובות דף פא.) ז): **לישא** שפחה אינו יבול. וא״ת אפי׳ יכול לישא שפחה הא אינו מקיים בכך פריה ורביה כדמוכח בפ׳ הבא על יבמתו (יבמות סב.)[ח] גבי היו לו בנים קודם שנתגייר ונתגייר[ט] דאמר הכל מודין בעבד שאין לו חייס[י] וי״ל דאם היה יכול לקיים שבת כל דהו משום מצות פרו ורבו לחודיה לא הוה כפינן לרבו דלא מיחייב בה כיון דאנוס הוא[יא] וא״ת וליתי עשה דפרו ורבו ולידחי לאו דלא יהיה קדש (דברים כג)[יב] וי״ל דהכא אפשר לקיים שיהא על ידי כפייה ועוד דכי מיעקרא לאו לא מקיים עשה[יג] אלא בגמר ביאה דחזיא להתעבר ועוד דבדידה ליכא עשה דאפי׳ מיפקדא אפשר לה בכיוצא בה וא״ת וימכור עצמו בעבד עברי דע״ע שרי בשפחה[יד] ואפי׳ אין לו אשה ובנים הא איכא למ״ד (ב״מ עא. ע״ש) דרבו מוסר לו שפחה כנענית וי״ל דאמר באיזהו נשך גר ומשוחרר אין נמכרין בע״ע משום דבעינן ושב אל משפחתו וא״ת וישא חציה שפחה וחציה בת חורין כדאמרינן בפ׳ אותו ואת בנו (חולין דף עט.) דפרדה שתבעה אין מרביעין עליה אלא מינה[טו] וי״ל דגבי כלאים לא אסר אלא תרי מיני והנהו הוו חד מינא אבל הכא[טז] אתי צד עבדות ומשתמש בצד חירות וא״ת וישא ממזרת דצד עבדות שרי בה כדתנן בפרק האומר (קדושין סט.) יכולין ממזרים ליטהר כיצד ממזר נושא שפחה וצד חירות נמי שרי בה כדתנן פרק י׳ יוחסין (שם סט.) חרורי וממזרי מותרין לבא זה בזה וכ״ת דאתי צד עבדות ומשתמש בא״א ישאנה באיסור בלא קדושין כמו שממזר נושא שפחה וכמו לישא שפחה אינו יכול ואומר ר״ת דאין זו תקנה להרבות ממזרים בישראל וא״ת וישא נתינה דחרורי ונתיני מותרין לבא זה בזה בפרק י׳ יוחסין (שם) ועבד נמי מותר בה דאמרי׳ בפ׳ יש מותרות (יבמות פה:) ממזרת ונתינה לישראל איכא בינייהו למ״ד מפני שהוא מרגילה וזו היא מרגילתו פי׳ שיוכל בנה ליטהר על ידי שישא שפחה וי״ל דלע״ג דאסור בנה בשפחה אינה חוששת רק שיש לו

טהרה

עין משפט נר מצוה

פח א מיי׳ פ״ז מהל׳ חובל ומזיק הלכ׳ יא סמג עשין פב טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף סח:

פט ב מיי׳ שם סמג עשין טו טוש״ע ח״מ [סימן פו סעיף ה וסימן קד סעיף א] וסימן שפו סעיף ג:

צ ג ד מיי׳ פי״ח מהל׳ מלוה ולוה הלכה ג [ד] סמג עשין לד טוש״ע ח״מ סי׳ קיז סעיף א:

צא ה מיי׳ פ״ז מהל׳ עבדים הלכה ז טוש״ע י״ד סי׳ רסז סעיף סג:

פסקי רי״ד

אין העבד חייב כלום אלא מפני תקון העולם כופין את רבו ועושה אותו ב״ח וכותב לו שטר על דמיו רשב״ג אומר אינו כותב אלא משחרר: מי שחררו רב אומר רבו ראשון. פי׳ ראובן לוה משמעון ועשה לו עבדו אפותיקי ואח״כ שחררו שורת הדין אין העבד חייב כלום לרבו שני כדרבא דאמר רבא הקדש חמץ ושחרור מפקיעין עצמן מידי שעבוד. פי׳ אע״פ שעשה עבדו אפותיקי להלואת המלוה והוא משועבד לו בחובו אתי שחרור ומפקיעו וחייל עילויה ואין המלוה יכול לעכב שחרורו וכן אם עשה שורו אפותיקי ואח״כ הקדישו למזבח וכן אם עשה חמצו אפותיקי לנכרי ועבר עליו הפסח אתי איסור חמץ וחייל עילויה ולא יקרא חמצו של נכרי אלא מפני תיקון העולם כופין את רבו שני ועושה אותו ב״ח שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה ומוציא לעז על בניו שהן עבדים וכותב לו העבד שטר על דמיו רשב״ג אומר אינו כותב העבד אלא המשחרר כותב: במאי קמיפלגי במזיק שעבודו של חבירו מר סבר חייב ומר סבר פטור. פי׳ וכגון דא״ל לא יהא לך פרעון אלא מזה דאי לאו הכי לא הזיקו שגובה משאר נכסיו כדאמרן לקמן: איתמר העושה שדהו אפותיקי ושטפה נהר אמי שפיר נאה (אמר) פי׳ כינויו היה אמר ר׳ יוחנן אינו גובה משאר נכסים אבוה דשמואל אמר גובה משאר נכסים אמר רב נחמן משום דאמי שפיר נאה אמר שמעתתא דלא שפירן תתרגם שמעתתיה כגון דא״ל לא יהא לך פרעון אלא מזה תניא נמי הכי העושה שדהו אפותיקי לאחרים ושטפה נהר גובה משאר נכסים ואם אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה אינו גובה משאר נכסים. תניא אידך העושה שדהו אפותיקי לבעל חובו ולכתובת אשתו גובים משאר נכסים רשב״ג אומר בעל חובו גובה משאר נכסים כתובת אשתו אינה גובה משאר נכסים שאין דרכה של אשה לחזור על בתי דינין. פי׳ אם רצה הלוה מוכר את האפותיקי והן גובים משאר נכסים (ואי קשיא כיון דאם שטפה נהר הוא גובה משאר נכסים וגם הלוה יכול למוכרה והוא גובה משאר נכסים היכי שאומר לו מקום הנחתי לך לגבות ממנו א״כ מה תועלת יש בו) שהלוקח יכול לומר לו הנחתי לך מקום לגבות ממנו א״כ מה תועלת יש באפותיקי יותר

מסורת הש״ס

א) [ב״ק לג:], ב) לקמן נג. וש״נ, ג) [ב״ק יא: לג: ב״ב מד:], ד) פסחים פח. חגיגה ב. ב״ב יג. עדיות פ״א מי״ג ערכין ב, ה) נ״א ור״ח, ו) ס״א מכורין, ז) ד״ה מגרשה בגט, ח) [קדושין כ.],

גליון הש״ס

גמ׳ אמי שפיר נאה. בנדה דף יט ע״ב קרי ליה אמי וורדינאה עי׳ פרש״י שם: רש״י ד״ה ויאמר לו כו׳ על בניו. קשה לי הא קי״ל דעבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא דלהרבה פוסקים פגום לכהונה ולמאי נקט רש״י בניו ולא כפשוטו דיוציא לעז עליו שפסול לבא בקהל דהוא עבד ומאי אולמא בניו ממנו:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ עולא אמר וכו׳ וכותב עבד שטר:

מוסף רש״י

במזיק שיעבודו של חבירו. קרקע המשועבדת לחבירו (ב״ק לג:). **אמי שפיר נאה.** אמי וורדינאה, נאה כוורד, ובגיטין קרי ליה אמי שפיר נאה (נדה יט:). **תקנתם את רבו.** שאינו מפסיד כלום מן הראוי לו (פסחים פח:). **ואת עצמו לא תקנתם.** מה תהא עליו (שם) כל תקנת רבו כאן היא אבל תקנת העבד אין כאן, אם נתקן במשפט הממון לא נתקן בפריה ורביה (חגיגה ב:). **לישא שפחה אי אפשר.** מפני צד החירות שבו (שם) דצד חירות אסור בה דכתיב (דברים כג) לא יהיה קדש, לא יסב איתתא אמה (פסחים פח:).

מוסף תוספות

א. [ד]ליכא למיחש להכי, ומפקיע מידי שעבוד כמו הקדש. תוס׳ כתובות נט: ד״ה קונמות. ב. אי כרב דאמר שורת הדין אין העבד חייב כלום, לא מתוקם. שיט״ק. ג. אשתכח דמההיא שעתא הוה ברשות המלוה ולא היה כח בלוה לשחררו. תוס׳ הרא״ש. ורב צריך לפרש כדרבא. שיט״ק. ד. כיון דמטא זימניה ולא פרעיה איגלאי מילתא דכי אקדיש. רשב״א. ה. הלכך, אפי׳ לאביי דאמר למפרע הוא גובה כיון שרוצה לפרעו בזמנו ולא בא לידי טירפא אין לו למלוה בעבד כלום. תוס׳ הרא״ש. ואפ״ה קאמר שהוא משוחרר מטעם שהרי יצא עליו שם בן חורין. רשב״א. ו. עי׳ רשב״א שמבאר את הראי׳. ז. או שהכניס לה שום משלו. תוס׳ הרא״ש. ח. דפליגי ר״י ור״ל. תוס׳ הרא״ש. ט. אם קיים פריה ורביה. תוס׳ הרא״ש. י. ואם היו לו בנים בעבדותו ונשתחרר לא קיים פריה ורביה. תוס׳ הרא״ש. יא. ומה״ט מייתי קרא דלשבת יצרה ושביק קרא דפרו ורבו. תוס׳ הרא״ש. וע״ע תוס׳ בע״ב ד״ה לא, ותוס׳ יבמות סב. ד״ה הכל. יב. וישא שפחה או בת חורין. תוס׳ הרא״ש. יג. דבשעת הערה מיעקר הלאו, והעשה לא מיקיים. תוס׳ הרא״ש. יד. ובבית שני נהוג יובל ועבד עברי, כדפרישית לעיל (לו. ד״ה בזמן) גבי פרוזבול. תוס׳ הרא״ש. טו. ולא אמר דאתי צד חמור ומשתמש בצד סוס. תוס׳ ב״ב יג. ד״ה כופין. טז. טעמא משום קדושות. תוס׳ הרא״ש.

מסתם שעבוד נכסים וי״ל דלהכי אהני אפותיקי שאם לא מכרה וגם לא שטפה נהר ובא לגבות חובו מן הקרקע גובה ממנה ואע״פ שהיא עידית ואינו יכול לדחותו אצל הבינונית אי נמי אם מת גובה ממנה ואין היורשים דוחים אותו אצל הזיבורית אלא זה נפרע מן האפותיקי שלו ואף על פי שהיא עידית: **מתני׳** מי שחציו עבד וחציו ב״ח עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום א׳ כדברי ב״ה אמרו להם בית שמאי תקנתם את רבו את עצמו לא תקנתם לישא שפחה אינו יכול